

Hebreu-ò Tyyriti judeu ityhydỹdu mahãdu-ò

¹ Juhuu Deuxu inytybyreny-ò rarybemy raremyhỹ. Deuxu rybe-ò ijohonadu-di tamy rarybere. Tule sōwemy aōna aōna wixira wixira rarybere tamy. ² Tahe ikonana wiji txuu inydeereny tariòre diteònykemy rarybera. Tii rarybere tybyderòwomy. Iriòre tahe ibutummy aōna aōna wedu rare. Deuxu iriòre kia rarekemy rarybere. Tii tule juhuu bede widỹdu rare. ³ Tii Deuxu loosōna tỹnydỹdumy ratxireri. Deuxu wesehyummy ihỹmyhỹre. Iriòre, taryberuru-di, ibutummy aōna aōna rimummy roimyhỹre. Iny òrarunareny riixãwididỹnyummy rahudi, biu-ki Iòlò Deuxu ruruna weribi ronyre. ⁴ Iriòre ranire niwihikỹmy. Tii dori yjuratyre awityhyre. ⁵ Tiu heka yjuò-ò rarybeòhyummyhỹre: —Kai wariòre tate. Bohyummy wiji wãhãre. Ijõ ritidỹmy rỹire, kawesemy: —Jiarỹ tybummy ararekre. Tii wariòremy rarekre. (Kia tahe yju-ò tii rarybeòhyummyhỹre.) ⁶ Iriòredela kabede-ki reareu ixityre ijõmy rarybere: —Ibutummy Deuxu yju tuu reàlakemy. ⁷ Yjummy tahe kawesemy Deuxu rarybere: —Jiarỹ yjuboho tahe yhy ele elewesemy retxienyre, wadeòduboho heòtyloosòwesemy retxienyre. ⁸ Tahe tariòremy kawese rarybere: —Wariòre, Deuxulemy atxiteri. Kai ibutummy inyiòlòhyummy rare. Aruru tuedeōna debōna

dire. Wiwesemy nonana-di ibutu-ò atximahãte, òbitimy. ⁹ Òbitinaluumy kai atximahãte òraruna deramy tahe atximahãte. Tai tahe Deuxu, aDeuxu amahãdu ratyre awimy teleta adee riwahinyre deysana. ¹⁰ Ijõmy Deuxu rarybere tariòremy: —Kai Wanyrỹ juhoo bede widỹỹdu tate. Bede ibutumy tewinyte. Tule biuludu aõmydỹỹnana tewinyte. ¹¹ Kia bede aõmydỹỹnana ludu ibutumy rexihukemy. Kai tahe tiu atuedeõna. Iwese uwòhi retybyre wese, kia aõna aõna retybyke. ¹² Tule wesirahana rawerasemy roimyhỹre wese ibutu tyy retybymyhỹre, rawitxiradỹỹmyhỹre. Kai tahe ixiwesehy ahãte. Abede dỹỹnana tahe tiu itueõtyhy. ¹³ Yjuõ-ò Deuxu tiu rarybeõmyhỹre: —Bodonyke waruruna weribi. Aòludu mahãdu ako-txi resemymhỹkemy. Eòdumy rarekemy. Kiamy tahe tariòre-ò rarybere. ¹⁴ Ibutumy yju mahãdu Deuxu deòdu rare tyytyby wesemy rare. Deuxu diteõnyde ityhydỹỹdu mahãdu wiòhedỹỹmy tule ibutumy biu-ò hedu mahãdu wiòhedỹỹmy.

2

¹ Tai tahe, waseriòreboho, ityhyna rybe-ò rokoholarenkyreki, tamy tahe rikimykrenkyre rikityhynykrenkyre. Tai tahe iribi tiu ròkòirenyõtyhy. ² Ibutumy yju rybe inatyhymy raremyhỹ. Ibutu òrarudu rimyre aõhõkỹmydỹỹnana-ò irybe riywinyõreki. ³ Kia inatyhy rare. Tarasana rybe wityhy-ò rokoholarenkyreki, timybo inyboho rikiòlònyrenkyre. Kia rybe wityhy Wanyrỹ Jesusile juhoo inydeereny relyyre. Idi tahe, ijohonadu mahãdu tuu rarybere tule. ⁴ Deuxu

irybe myna rotỹỹnyre, ròbedeòbydỹỹnyre tai ròbedeòtiidỹỹnyrenenymy tai Deuxu ruru ritỹnynyre. Tule Deuxu Tatytybytyhy iaòwidỹỹnamy ixideewimy inymy riubỹtỹnyre.

⁵ Ýju-dee aòkò bede riwahinyre-kia iòlòmý rarekremy. Jesuisi-ò kia riwahinyre. ⁶ Juhuu inyò rybe txiòdỹỹnamy rarybere: —Ritina-ki kia rybe roimyhỹre: —Aòbo heka hàbu tyhy riòre rare? Tii aò aòkò rare. ⁷ Ijò bededỹỹnanaò Deuxu riòre ýju-ribi tyhymy aòkò ihỹre. ⁸ Tahe wiji wowydyna tamy rawahire iwese iòlò dee iny riwahinyre wese, tamy rawahire. Tule ibutu wedumy rarekemy. Iny ruereny dee ibutu ihòrò aòkò òsana rare. Ibutu rurudu wese aòkò iny ruereny-ki rỹire. ⁹ Tahe inyboho Jesusimy robirenyre. Tiile tuu ihỹre. Urihimyò bede aòmydỹỹnana bedeu ýju-ribi tyhymy aòkò Deuxu tii relere aòhòkỹmy dỹỹnana rimykremy. Tahe rurure. Rubu riurihire inyderòwrenymy. Tai tahe rataana raheto wesena Deuxu tamy riwahinyre deàlàna-wana. ¹⁰ Deuxu riwinyre ibutu aòna aòna ixidee. Tii kòkeki, bede ihoòhyymy roiike. Tii ityhydỹỹdu mahàdu ridymyhỹre taloosònasy-ò, taijoimy. Tai tahe Jesuisi aòhòkỹmy rotỹỹnyre Deuxudeewireki. Tarasana wydydumy heka wityhymy Deuxu delede aòhòkỹmy rotỹỹnyreki, tai awityhymy ròhònykemy tarasadudikemy. ¹¹ Òbiti widỹỹdu tahe òbitina mahàdu-wana wimahàdu wese roire. Wiwanale sohoji tybyribile doidenyde. Tai tahe raixỹruòlemy Jesuisi seriòremy rininire. ¹² Ritina-ki rarybere: — Ani aritỹnynykre waseriòreboho-ò. Dohodỹỹna

heto-ki àlànawiu-di adee ariwiunykre. ¹³ Ijõ Ritidỹna-ki rarybere: Tii arityhynyhykre. Ijõ: Kakile wahe watzireri, tule roire wariòre Deuxu diwawahinyde. ¹⁴ Iwese ibutumy inyumy wiwesele roire wese, tule Jesuisi umyõ rimyre, inyumy wesele, tai inywesemy rurukremy. Tai tahe rubu dinodumy rahaananyre, Diabo wahe. ¹⁵ Kia rubu mahādu lau ruberumyhỹre mahādu, ibrebu iribi ritare. Kia mahādu dori rububrebu deòduhyumy ihỹrenyre. ¹⁶ Yju aõkõ ritakemy namyhỹde, Abraõ riòre riòre ritakemy namyhỹde. Tahe wiji tule ihỹre. ¹⁷ Iseriòre wese hyumy roirekemy ihỹrenyre. Tii dori Deuxu Xiwena widỹdumy rarekemy inydeereny tai ruxetòena wahidỹdu òbiti tii ihỹre. Ibutumy iny òraru òwydỹnamy rỹimyhỹkemy. ¹⁸ Ibutumy ixiradỹna mahādu tii riwiòhenanymymyhỹre, ibutumy ixirana-di aõhõkỹmy rotỹnymyhỹreki.

3

¹ Tai tahe, waityhydỹdu seriòreboho, boholatyhyke Jesuisi rybe-ò: —Kaiboho dori tule bimybnykemy biu bede aõmysỹdỹna. Jesuisi iny ityhydỹna Xiwena wahidỹdu wedu tyhy rare tule inatyhyna deòdỹna tyhy tii rare. ² Deuxu tii riwinyre Xiwena wahidỹdu wedumy. Tai tahe tii òbitimy riywinyre Moisesi riywinyre wese Deuxu sỹmahāduy-ki raaõmysỹdỹnymyhỹre. ³ Jesuisi-ò tahe sòwemy wowydyna rawahikremy. Moisesi wowydyna ratyre rawowydynanykemy. Hetowidỹdu iny riwowydynymyhỹre, hetoratyremy. ⁴ Ibutuheto iwidỹdu dire. Ibutu widyydu tahe Deuxu

rare. ⁵ Moisesi Deuxu heto-ki òbitiny rybe riywinymyhÿre teòdu aõmysÿdÿÿnanamy. Tai tahe teòsidÿÿna ririre ijesenareki. Deuxu rybe tÿnydÿÿdu tahe Moisesi rare. ⁶ Kristu tahe Deuxu sÿmahãdu wedu rare Deuxu riòre rareki. Inyboho Inynyrÿreny-ò ròkòtyhydÿÿrenykeki tuu rokoirekre. Tai iny brebutererenymy iny raròsònareny inatyhymy rakatximyhÿrenykeki tahe Deuxu ijoi inyboho roire. ⁷ Kiawesemy tahe Deuxu Tyytybytyhymy narybede: — Wiji tahe tamy boholabenyke aworeny iòlududÿÿrenyõmy. ⁸ Judeu mahãdu wesemy aõkõ boibeke, tybyboho wesemy aõkõ wahe boibeke. Tiiboho dori tamy raujòmomyhÿre bedero-ki Deuxu riurihirenyreu. ⁹ Deuxu rarybere: — Aõbede wiwihikÿ rewinyre hãre, alabiereny riwaitxenanyrenyre tamyreny watxireri iny inatxiwaitue beòramy aõbedewiwihikÿ riraòmyhÿre. ¹⁰ Tahe Deuxu rarybere: —Waky reamy tamy wãhãre. Tiu heka wawana ratxiõhyymyhÿre ryòbiti tamy retÿnynyre hãrele. Tawo-ki teòsahyymy ratximyhÿre. ¹¹ Deuxu rarybere: Waky reatyhymy tai tahe ixidee resere, inatyhymy rarybere: —Tiu tiiboho elehyna bede-ò ralòòtyhy. ¹² Bexiije benymy waseriòreboho uritere awo-ò ròtedÿÿõmy raykyitxÿtena. Kia òraru-ki aDeuxutyhy-ribi irehemy bexilòhòrarienyheny aDeuxu tyhy dori irumy ratximyhÿre. Tii inatyhy rare. ¹³ Txuõ txuõlemy wii biòbitinybenyke. Òraruna dori itxenadÿÿdu nihikÿ rare. Tai tahe wiji kiamy botÿÿnybenyke. ¹⁴ Deuxu rikityhynyrenyhyymy rakatxirenyke. Irybe

rikiywinyrenykeny rakatxirenyke iwese juhu rityhynyrenyra wese. Kia wesekeki, Kristu leinamy rakatximyhÿrenyke. ¹⁵ Kiawesemy tahe Deuxu Tyytybytyhymy narybede: —Wiji tahe tamy boholabenyke aworeny iòlududÿÿrenyõmy. Iwese ihetxiu mahãdu riwinyre wese aõkõ boibebenyke. ¹⁶ Timahãdubohe roholare Deuxu rybe-ò iribi tahe wimy raòludure. Kowa Egito bede-ribi doimyhÿde mahãdu roire. Moisesi tamahãdu-wana doimyhÿde. ¹⁷ Mobohe Deuxu kyaradÿÿdure 40 wyra sõwe. Kia mahãdule bederahykile rexihure raòrarunyreki. ¹⁸ Moòbo Deuxu rarybere taelehyna bede-ò ralòõtyhymy? Rybe ywisidÿÿdukõdu mahãdu-ò rarybere. ¹⁹ Inyboho tuu rieryrenyre. Rirònyrenyõremy rityhynyõrenyreki.

4

¹ Deuxu juhoo rarybere: —Inyõ taelehynabede-ò ralokremy. Inatyhymy heka aõmybo rarybere rÿire. Inyõ òsana kaibohoõ tamy rehemynyõtyhy rityhynyõmyhÿrenyreki. Tai tahe bexityhynymyhÿbenyke kia-ò. ² Inydeereny tahe Rybewihikÿ tÿmyra ròhònymy roimyhÿre, iwese Moisesi mahãdu-ò ròhònyre wese. Tamyreny tahe awityhymy aõkõ tamy ròhòtinymyhÿre rityhynyõhyymyhÿreki. ³ Deuxu tyhydÿÿdu mahãdu ralòke taelehyna bede-ò. Deuxu dori rarybere: —Jiarÿ inatyhymy anarybede. Iny rityhynymyhÿrele tamy ralokre. Deuxu kiamy rarybere: —Taelehynabede tamy rewinyre xiery juhoo bededÿÿnana rewinyroireu. ⁴ Inyboho rierymyhÿrenyre tii riraòmyhÿremy Ritidÿÿna

roireki: —Deuxu taelehyna-ki ele rihynyre debòinatxixu bededỹñanamy. Taaõmysỹdỹña ibutumy rahure aõbo riwinykemy idi raremyhỹ riwinyre. ⁵ Ijõ rybe tule kia-wana roire: — Tiu ralòõtyhy waelehyna bede-ò. ⁶ Tuu heka Deuxu rarybere inatyhy raremy. Ijõ mahãduõ ralòmyhỹre Ijõ mahãduõ ralòrenykre. Moisesi mahãdu tahe ralòõre Deuxu rybe riywinyõreki. ⁷ Wiji bededỹñanamy heka Deuxu rarybereri. Kia rybe rare iwese Davi rarybere wese: —Wiji tamy boholabenykeu, aworeny iòlududỹñrenyõmy. ⁸ Josue ridyre Moisesi mahãdu Suwitxiraõ-ò. Kasu tahe kabede aõkõ rare Deuxu elehyna bede. Deuxu idihyy tuu rarybemy ihỹre. Wijina ròtena bededỹñanamy Deuxu rarybemyhỹre. ⁹ Tai tahe Deuxu mahãdu dee elehynasu bede roimyhỹre. Deuxu elehynatxu wese heka rare, iwese Deuxu debò inatxixu-di rexielehynyre wese. ¹⁰ Iwese Deuxu raelehynanyre wese raelehynanyre inyboho taaõmysỹdỹña-ribi, inyboho rukururenykre. ¹¹ Awityhymy rokoireke tamy rikirònyrenykeny tule. Rekeixijerenyke. Deuxu rybe rikiywinyõrenykeki iwese judeu mahãdu wese rikirònyrenyõtyhy. ¹² Ibutumy Deuxu inydeereny rarybere iruru dire. Iwese mayrehe wiòtxureemy rỹrira wese Deuxu rybe rare. Inyrayky wydyna riòròmyhỹre, õhòti wydyna-wana. Mayrehe rayky riraynymyhỹre aõmybo inyrayky Deuxu ibutumy rierykemy. ¹³ Ibutumy Deuxu rierymyhỹre inyraykyreny. Iny Deuxureny irumy ihỹre. Ibutumy aõna aõna tamy itỹnyhỹkỹle rare. Aõ heka iwasi aõkõ

tamy rare. Ikonanau ilau ibutumy aõhebo iny rotỹnyrenyhyreny rikitỹnyrenykre.

¹⁴ Jesuisi Deuxu riõre iny xiwenadỹdu tyhy rare. Tii rare biu-ò iny wiõhedỹmy. Tai tii rikityhynyrenyhyymyhỹke. ¹⁵ Tii iny aõkõnareny rierymyhỹre; ixiradỹna rierymyhỹre tai iny riruxetõenyre. Tii kabede-ki tiu heka raðrarunyõhyyre, ixiradỹna hãrele. ¹⁶ Tai tahe rekexiterenymy rekexitõenyrenyke iny iòlõreny rynana-ò. Tai tahe ruxetõena sõwemy inydeereny kidiwahinykre. Bedeòbyna kidiõkre tuu rokorurenkykre.

5

¹ Hãbuõ Deuxu rimyre xiwena widỹdu mahãdu wedumy rarekemy. Tii ibutu iny deròwmy Deuxu-ò rybedumy raremyhỹ. Tii iny uriõnosõna Deuxu-ò riwahinyre. Tule òraruna brò-ki xiwena tamy riwahinyre. ² Tii dori hãbu rare tamahãdureny-ò dori ywina-di ixi-ki ratxireri iòrarureny rierymyhỹreki. Imahãduõ ibedeeryõre ijõ tahe reòsamyhỹre tiemy aõna aõna bina riwinyhyymyhỹre. ³ Tai tahe xiwena riwahinyhyymyhỹre tamahãdu òraru-ki tule ixiòraru-ki. ⁴ Inyõ ixideewimy aõkõ xiwenawidỹdumy raremyhỹ Deuxudeewi xiery tahe tuu rareke. Deuxu tamy rarybemyhỹrekile tahe tuu rỹike. Iwese Araõ-ò Deuxu rarybere tuu rarekemy. ⁵ Tahe Kristu tule reximyõhyyre xiwena widỹdu wedumy rarekremy Deuxu tuu rimymy rarybere: —Kai wariõre tate wijile kai inihe anataru. ⁶ Ijõ ritina-ki ijõ rỹire: —Kai xiwena wahidỹdu atximahãte urenana. Xideki xiwena wahidỹdu wesemy atximahãte. ⁷ Jesuisi

kaki raremyhÿu hãbu wesemy iruberytynomy rexitòenyomy reàlàmyhÿre. Rahinomy riajuamy Deuxu-ò rarybere. Tii heka Deuxu rityhynyre tai tamy roholare. ⁸ Deuxu riòre heka tii rarehãrele tahe aõhòkÿmy rotÿÿnymyhÿre. Tai tahe ròeryre rybe ywidÿÿmy. ⁹ Tii heka raòbitinytyhyre. Tai tarasana widÿÿdu rÿimyhÿre iywidÿÿdu ityhydÿÿdu mahãdu dee. ¹⁰ Deuxu dori tii rimyre xiwena wahidÿÿdu wedu rÿirakremy Xideki wesemy.

¹¹ Sõwemy tuu adee ararybekemy watzireri. Urile adee isirare ierysyna, teeryõhyomy taholamahãte. ¹² Kaiboho ihetxiu tetyhynytenyte. Tahe inyõ bibedeerynybenyke. Ihãre tahe teerynanyõhyamahãte. Ihyyomy texiòkesedÿÿnyta tai tahe inyõ anaerynanykemy adi ratxireri timybo ityhydÿÿdu-ki tatemahãmy. Juhuu erydÿÿna wahe. ¹³ Tohouã howÿtòdu weselemy atximahãtenyte, ityhydÿÿdu aõmydÿÿnana teerytyhyõmahãtenyteki, rybeerysydu òbiti aõkõ atximahãtenyteki. Kaiboho taumynyõmahãtenyte iwese ityhydÿÿdu mahãdu rÿirawesekemy. ¹⁴ Deuxu erysynatyhy inyomy rÿsÿna wesemy roire. Aõbinahakÿ aõwihikÿ erysyduòle kia rÿsÿna roire, tiiboho dori rierymyhÿre aõbo awire aõbo ibinare, tuu rotÿÿnyrenyre aõbo awireki.

6

¹ Tikiemy juhuu Kristu rybetyhynamy araerynanymahãre. Rekexitõmonyrenyke. Iwixira erysyna rikierynykeny. Tai tahe rakaumynyrenyke ityhydÿÿdu tyhymy ityhydÿÿdu rurudÿÿna-di. Inyõ rarybemyhÿre.

Iny raòbitinymy ratxike xiery iny ratakemy ihÿre. Kia aõmydÿÿnana reerydÿÿnanyõkre tahe. Iny rityhynymyhÿkekile iny ratake. ² Ratisebenamy heka anaerynanyõkre, tule debòlidisinamy, tule rubu-ribi ixixanamy, tule bede konana ritxuakre txumy ibutumy heka tuu ararybeõkre. Tii heka juhoo erydÿÿna rare. Kaiboho dori teerytenyete. ³ Wanyrÿ dee wikeki tahe iwitxira erysyna heka ariwiuronykre. ⁴⁻⁶ Inyõ biu-ribi loosõna wãhidÿÿna riurihimy ritakeki. Deuxu Tyytybytyhy aõmydÿÿnamy ijõ ritake wana, Deuxu rybe riurihike wana, kowa bede wihikÿ ruru rieryke wana. Tii ibutukeki tahe Deuxu-ribi tahewo-ò dõõsede inatyhyna ririre. Isiratyhyhyre ixityre rõte taðraruna Deuxu-ò relyyõtyhy. Tii dori Deuxu riõre ixityre itxeònihikÿ-ki ritidire, inyru-ò ritidire ibinamy rarybemihÿre. ⁷ Biu heka suõ risebenymyhÿre. Òwòruty iribi ritxuhudÿÿnymyhÿre tòbòròdÿÿdu-ò. Aõratybo raratynykeki tahe Deuxu bedeòbydÿÿna kia rare. ⁸ Tahe edeweweju kidiwahinykeki, awiõre heka inydee kia sumy ibinamy rarybere. Urile roomyhÿre. Kia suu tahe iny ityhyna ririre mahãdu wese rare.

⁹ Kiawese jiarÿ urile rarybereri. Ihãrele tuu aõkõ umyreny rahõtinyreri. Inatyhymy rahotinyreri kaiboho aõ òbiti tewinymahãtenytemy. Iwese tarasana mahãdu wesekemy kaiboho ahãtenyete. ¹⁰ Deuxu dori òbitityhy rare. Kaiboho tamy taaõmysÿdÿÿnihikÿmahãtenyete tai aribireny tõhõti rosaõtyhy. Iwese Deuxu-ò aluunareny teteòsinyta wese ityhydÿÿdu seriõre tewiòhenanytenyete ki ihãre

tadiwiòhenanymahãte. ¹¹ Wiluu hyymy boibeke bede dÿÿnana konana-ò. Tuu raruhyymahãre. Tule iny raròsònareny-di mohòtinybenyke. ¹² Tai tahe ityhydÿÿdu aõmydÿÿna irisirenyõmy boibeke. Òbiti widÿÿdu iele ele aõkõ rare. Rityhynyreri Deuxu wahisidÿÿna ritakremy iwese Deuxu raryberek. Kaiboho òbiti widÿÿdu mahãdu wesemy ahãbenyke.

¹³ Deuxu Abraõ-ò rarybereu, inatyhymy ixideele rarybere. Inyõ dori Deuxu ratyremy ratxiõmyhÿre. ¹⁴ Kawesemy rarybere. Deuxu tiiemy ixirybe riwinyhyymyhyre Inatyhymy anabedeòbynykre, idi anaixijuradÿÿnykremy tai ariokoreõ rasõwekremy. ¹⁵ Tahe Abraõ riraõmyhÿre, raeleeleõmy. Idi Deuxu tarybe myna rotÿÿnyre. ¹⁶ Inatyhymy aõmy inyõ rexirybenykreu aõmy rarybekre. Kai tahe aõ ijyy riixãwididÿÿnymyhyre. ¹⁷ Deuxu tule ixidee rexirybedÿÿnyre inatyhy rybe-di. Tai rybe tarasadu mahãdu rierymyhÿre Deuxu rawitxiranyõtyhy. ¹⁸ Inatxi aõmydÿÿnana iny rieryreny. Deuxu rarybere-wana tiu raruiõtyhy. Tai tahe inyboho inyararòsònareny rimymyhyre. Iny ixiwòtena-ò ralòmhyhyre tarasana-ò ralòmhyhyre wese. ¹⁹ Inywo-ki inyrayky wiòhedÿÿdu ijõdire hãwòjurasã rimymyhyre wese iny roire Jesuisi koludu wesemy inydeereny ralòmhyhyre wesirahana webòrò-ribi, Deuxusÿ wahe. ²⁰ Jesuisi juhuu ralore tai. Tai tahe Jesuisi Xiwena wahidÿÿdu wedu rÿihyikemy Jesuisi tahe Xideki axi weseõ xiwena wahidÿÿdure.

7

¹ Xideki tahe Salẽ hãwã iòlò rare. Deuxu Tyhydỹ̃du Xiwe wedu rare. Abraõ heka aõbina ritara. Xideki ròhònyre itxi reakemy, tahe ribedeòbyrybedỹ̃nyre. ² Tai Abraõ tamy riwahinyre ibutu aõbina aõmydỹ̃na-ribi, debòwiò-ribi sohoji riwahinyre, Xidekini tahe òbiti Iòlò rare iwitxira rybe-ki. Salẽ hãwã Iòlò tahe ywina nodu rare iwitxira rybe-ki. ³ Tybyõre, iseõre, isỹõre. Tii heka itxu ròhònyõhyyre tule bedekonanaõhyyre. Tii heka Deuxu riõre weselemy ihỹre. Tii Xiwena wahidỹ̃du urenana ratxihyymyhỹre.

⁴ Kaiboho mohõtinybenyke timybo tii aõnityhymy raremyhỹdi. Abraõ inytybyreny tamy diwahinyde: debòwiò aõmydỹ̃na-ribi sohoji tamy riõre. Iòlò taòludu aõbina aõbina aõmydỹ̃na-ribi tamy riõre. ⁵ Xiwena wahidỹ̃du mahãdu Levi sỹriõre mahãdu-ribi doidenyde. Tamy bede ywina riywinymy riteònyre debòwiò-ribi sohojina ritakemy iny-ribi. Taijoityhy-ribi. Tiiboho dori Abraõ sỹijoiluduõ tule roire. ⁶ Xideki tahe Levi sỹijoiludu aõkõ rare. Ihãrele tahe Abraõ tamy debòwiò-ribi sohojina riwahinyre. Xideki tahe bedeòby rybe-di heka Abraõ rirybedỹ̃nyre. Abraõ juhUU ityhydỹ̃du rare Deuxu dori tamy ityhyna rybe riwahinyre. Xideki tahe ityhytyhy rare. Aõhe inatyhy? ⁷ Bedeòbymy rybedỹ̃du aõnityhy rare. Moòbo rarybemyhỹre ratyre aõnityhy rare. Ibutumy kia rierymyhỹre. ⁸ Levi xiwedỹ̃du mahãdu hãbumy ituerenyre. Xideki tahe ruruõhyy ihỹre. Kia ritina-ki roimyhỹre. ⁹ Levi debòwiò-ribi sohojina tarasadu rare. Ihãrele

tahe Abraõ teròwymy debòwiò-ribi sohojina riwahinyre. ¹⁰ Levi dori natibienyõde, ihãre Abraõ-ki ratximyhỹ iu witxi Xideki-wana witxi reareu.

¹¹ Bede ywina rybe xiwedỹỹdu mahãdu-wana iny rataõtyhy. Tai tahe iwitxira xiwe wahidỹỹdu inyboho riijemãhãrenyre. Araõ ijoi ribi aõkõ nade, Xideki nade wese tahe Kristu nade. ¹² Xiwena aõmydỹỹnana rawitxirakeki, tule rybe bede ywina rawitxirake. ¹³⁻¹⁴ Inynyrỹ tahe Levi xiwewahidỹỹdu mahãdu-ribi aõkõ nade. Tii Juda mahãdu-ribi nade. Tiiboho heka tiu xiwewahidỹỹdu mahãdu-ki riwiòhedỹỹõhyymyhỹre. Moisesi dori tamy kia aõmysỹdỹỹna riwahinyõre. ¹⁵ Kristu iwitxira xiwewahidỹỹduõ ròhònyre Xideki wesemy raremyhỹ. Tuu heka teerytenyte. ¹⁶ Tii heka bede ywina rarybere wesemy aõkõ nade. Tahe iwitxi rare. Tii umy witxira tuedeõna-di nade. Kia ruru òraru-ki nade. ¹⁷ Rybe riti-ki rỹire, Kristumy rarybereu: Kai xiwewahidỹỹdu mahãduõ tate Xideki wesenamy ahãte. ¹⁸ Aõmydỹỹna tyby rawitxiradỹỹre awimy aõkõ dori rare. Irurudimy aõkõre dori rỹire tarasana wiòhedỹỹmy aõkõ. ¹⁹ Kia iny riòbitidỹỹnyre aõkõ. Wiji tahe raròsòna wihikỹ ròhònyre inydeereny Kristu dori Deuxu-ò inatyhymy iny ridymyhỹre. ²⁰⁻²¹ Deuxu rexirybedỹỹnyre inatyhymy Kristu xiwena wahidỹỹdumy rarekemy. Tahe iwitxira xiwenadỹỹdumy aõkõ kiawese narybede. Kristu-ò tahe Deuxu rarybere: —Deuxu rexirybedỹỹnyre. Tiu rawitxiranyõtyhy arybe. Kai xiwena wahidỹỹdu atximahãte urenana. ²² Tai tahe Jesuisi

riòludunyre wijina aõmydỹỹnana tỹmyra. ²³ Xiwedu sõwekemy idi rõhõtinyinmyhỹre, ijõ rurumyhyreki. Ijõ tahe teròwomy ralòmyhỹre. ²⁴ Jesuisi tahe xiwena wahidỹỹdu mahãduy-ribi ròhònyõtyhy. Kristu tahe aõu aõu ratxihiyomy rarekre. Tai ixiwe òlòdỹỹnamy aõu aõu iweselemy rarekre. Ijõ-ò tiu raõtyhy. ²⁵ Tai tahe moõ Deuxu-ò Kristu-di kanakeki, tii tahe Jesuisi ritalekemy ratximyhyre. Tii dori Deuxu-ò inydeereny rexitòenyhyymyhyre.

²⁶ Tii dori iny deròwomy rarehyomy rareke Deuxu sỹdee. Jesuisi biu-ki rononymyhyre Deuxu-wana. Sỹwihikỹ worana bedehesina-ki rononymyhyre urenana. Tai tahe tii xiwenadỹỹdu wedumy inyboho rurumyhyreny. Tii òbiti rare, tyrare, iòraruna-ki aõkõ, òrarudu mahãdu-ribi hitximy. ²⁷ Xiwena wedu txuõ txuõlemy xiwena diwinymyhyde juhoo taòraru hetydỹỹnamy riwinymyhyre idi tahe ibutumy inyòraru hetydỹỹnamy riwinyre. Jesuisi kia Xiwena wedu wesemy aõkõ ihỹre. Tii xiwena wahidỹỹdu mahãdu-ribi lahitxi rare. Sohojihyy dori xiwenamy rexiwahinyre rubu-ò ikonana xiwena wahe. Tii txuõ txuõlemy aõ rubu xiwe wesemy riwahinyõre, iwese iwitxira xiwedỹỹdu riwahinyre wese. Juhoo taòraruna òraru-ki raxiwenyre idi iny òraruna òraru-ki raxiwenyre. ²⁸ Bede ywina hãbule ritidire xiwena wedukremy. Hãbu tahe iruruõre idi tahe sohoji rybeõtyhy bede ywina hewomy nade. Kia tahe Deuxu riòrele tuu risỹnyre, tii òbitityhyreki.

8

1-2 Kiamy heka jiarỹ rarybere. Kia awese

iny xiwena wedu ijõdire. Iòlò tarynana-ki ronymyhÿre. Jesuisi tahe Deuxu ruruna-ribi ronyre. Itheto-di itxeredu tahe Jesuisi rare. Deuxusÿle iyrubudÿÿdu rare. Kia hãbu aõkõ riwinyre Deuxule riwinyre. ³ Kristu iheto raroowo-ki Deuxu deewina riwinymyhÿre. ⁴ Kristu kabede-ki ratxikeki tii xiwena wahidÿÿduõmy aõkõ ratximyhÿke. Kabede ludu dori bede ywina rybe riritinymyhÿre wesemy riwinymyhÿre. ⁵ Tiiboho biu aõmydÿÿnana wesemy urihimyoemy aõna aõnamy rotyynymyhÿrenyre. (Deuxu Moisesi-ò riteòsinyre aõwesemybo tealàna heto-ki raremyhÿ. Tai tahe Moisesi riwinykemy timybo riteòsinyre wesemy hãwãlò ratyy-ki riteòsinyre.) ⁶ Kristu tahe iwitxira aõmysÿdÿÿna iaõmysÿdÿÿnare. Bede òtiidÿÿna urenana heka Kristu aõmydÿÿnana ròimyhÿre bede ywina widÿÿdu aõmydÿÿnana ratyremy ihÿre. Kristu tahe bede ywidÿÿna tÿmyra riwinyre Deuxu iny-wana heka widee rilorore. Deuxule rarybere tahe juhoo-ribi awityhyre irybe. ⁷ Juhoo bede ywidÿÿna awi aõkõ rare. Awikeki tahe ijõ tÿmyraõ ròhònyõtyhy. ⁸ Deuxu dori ihetxina-ki tamy awimy aõkõ ihÿre. Kawesemy dori rarybere: —Txuõ kanakreu tahe, bede ywidÿÿna tÿmyra aritobinykremy Juda sÿmahãdu-wana judeu sÿmahãdu-wana. ⁹ Bede ywidÿÿna tÿmyra ihetxina-ribi iwitxira rarekere. Ihetxina retobinyre tybyreny-ò. Iu Egito-ribi retareu, retobinyre. Tiiboho bede ywidÿÿna tÿmyra-ò rieryõre. Tai riywinyõre bede ywidÿÿna. ¹⁰ Kiawese bede ywidÿÿna tÿmyra rarekre, Wanyrÿ Deuxu rarybere: —

Wabede ywina iraykywydyna-di ariritinykre iwo-ò aritidikre wabede ywina. Jiarỹ iDeuxumy ararekre, tule tiiboho wasỹ ijoimy roirekre. ¹¹ Kia txuõ rahukredi tahe ibutumy riwaerykre tasõmo-wana, tanihikỹ-wana. Tiu wii rierynanyõtyhy Wanyrỹ Deuxumy. ¹² Ruxetõena tamy ariwahinykre taòrarutedenamy. Iòrarureny ibutumy wanohõti iribi rosakre. ¹³ Bede ywidỹña tỹmyramy Deuxu rarybereu, ihetxina retybyra raseruserunyra. Taita awiõra heka.

9

¹ Juhuu bede ywidỹña-ki bede rybe ritina rỹimyhỹre Deuxu-ò deàlana timybo rawahinykemy. Tule rỹimy raremyhỹ tykyheto bederahy-ki. ² Iwo-ki inatxi rareamy rỹimyhỹre. Juhuu irareasana-ki Deuxu iòhõnasỹ heka inire iwo-ki tahe adỹỹ loosõna rỹmyhỹre. Tule tii paõ brebuna deõtena òwòrubesetyre-ki rỹimyhỹre. ³ Tyky ijõtòbòna hewo ludu rareasa tahe Deuxu sỹle inire. Òkòsy nihikỹ rihitxinyre ijõ-ribi. Tule tahe òwòruwodỹỹõ rỹire womati tỹrỹrỹhỹkỹle ihetyre. Iwo-ki tahe xiwena deõtena. Tai riwosinymyhỹre tỹnyre reakemy. ⁴ Òwòrudỹỹrawo-ki tahe womati tỹrỹrỹhỹkỹ butxi riõre ibòbese-di rỹire, iro-ki ihina rỹire mana ta irybereny-ki inire. Tule Araõ hoju rỹimyhỹre tai ruhunymy raremyhỹ. Tule bede ywidỹña riti mana tyre-ki tai roimyhỹre. ⁵ Tule iratyy tyre-ki rỹimyhỹ ÿju ritxoo inatximy. Teubrorodile tahe riwòmehỹre. Òwòru wodỹỹ ratòbòna tikibo Deuxu iny òraruna riixãwidỹỹnymyhỹre wahe. Tahe tuu

rỹbeõnyrenykre kia aõmydỹnana tai rỹiremy. ⁶ Kia ibutumy rexihureu xiwena wahidỹỹdu mahãdu ralõmyhỹre juhuhu rareasanawo-ki taaõmysỹdỹna tyhy widyymy. ⁷ Ihewoludu rareasana-ò iwedule ralõmyhỹre. Beõra bededỹnana sohojimy sohojile tamy ralõmyhỹre. Irõdu riwymyhỹre ihãlubu ritxiwikemy xiwenamy. Taõraru-ò iny wixira õraru-ò tule. Inyõraru-ki tii mahãdu aõna aõnamy rotỹnyreny rexieryenyõhyulemy, kiabro-ki. ⁸ Deuxu Tyytybytyhy kia ijyy-di iny ribedeerynymyhỹre. Juhuu tyky heto rỹireu, inybohoõ heka Deuxu iòlõnasỹ-ò ralõõmyhỹre. ⁹ Kia heka wijina bedeerynare. Juhuu dori xiwena wixira wixira wahidỹnana wixira wixira uriõno rare. Kia urile iwahidỹỹdu iwo irayky-wana riõbitinyõhyyre. ¹⁰ Juhuu ludu aõmydỹnana bede ywinale rare. Rawixirakekile tahe ròhõnyke. Tii tahe rỹsỹna bede ywinamy rare, monatyhy bede ywinamy, aõna aõna surona bede ywinamy. Iny kia bede ywina ibutumy rityhynykemy rỹimyhỹre. ¹¹ Kristu dehemynydeu, iu tahe rawixiradỹre. Kristu Xiwena wahidỹỹdumy ratximyhỹre. Tai tahe ibutumy rawixiradỹmy roimyhỹre. Tii ralõmyhỹre tyyheto tỹmyra-ò. Itỹmyra tahe biu-ki rare. Kabede-ki aõkõ ihỹre; hãbu iwidỹỹdu aõkõ rare. ¹² Kristu ralore Deuxu Tyytyby sỹnawo-ò tahãlubu õrarukile ralore. Sohojihyyle ralore iny tarasanarenymy inydeereny riwahinykremy. Irõdu hãlubu-di aõkõ ralore, broreni riõre-di aõkõ, budoeni hãlubu aõkõ wahe tahãlubudile. Tai iny tarasanarenymy rimyhyyre. ¹³⁻¹⁴ Juhuu budòe broreni Oriõre hãlubu-di raxiwenanyreny. Broreni bryby riubỹtỹnyre iny tyre-ki iaõsusu-ribi

rahòkemy. Juhuu xiwena iny taòraru-ribi risuhòkeki, iratyre tyhy Kristu hālubu iny risuhòke. Tai iny raykybina bina ritamyhỹre tule inywo aō aōkō rare, ritamyhỹre. Idi tahe iny Deuxu irumy ratximyhỹre dee wimyri kiwinyrenykre. Tii òbitimy ihỹre iny dee rurureki. ¹⁵ Kristu tahe bede ywidỹỹna tỹmyra wedu rare. Tai tahe ibutumy bede ywidỹỹna tỹmyra mahādu namyhỹde ibutumy aōmybo rarybere ritakemy. Tii dori rurure iny òrarureny dire-ki ihetxiu bede ywina aōmydỹỹnana rỹimyhỹreu, tii rubu-ò rexiwahinyre. Tai inyboho òraruna-ribi rexitarenyre. ¹⁶ Inyō rurumyhỹre-wana tii iny dee ritinaō ririmyhỹre kia ritina rarybere: — Moòbo taaōna aōna riwahinymy ririkre. Iny rururemyhỹre xiery tahe, ritina awi rare. ¹⁷ Kia ritina aō aōkō rare iwidỹỹdu tyhy irumy ratxikeki, rubumy roimyhỹrele ritina aō rare. ¹⁸ Tai tahe juhuu bede ywidỹỹna ijō hālubu txiwixina dire. ¹⁹ Moisesi Deuxu bede ywina wahidỹỹ rahudi, tii bede ywina tyre ritxiwire, iny ratytyre riubỹtỹnyre budoeni hālubu-di broreni riòre hālubu-di bewana riurinymy riubỹtỹnyre. Tule budòe siratykysò-di riubỹtỹnyre. ²⁰ Iu tahe tuu rarybere: —Kia bede ywidỹỹna tỹmyra hālubu rare. Deuxu wadee rarybere kaiboho bityhynykemy. ²¹ Tule tykyheto-ki hālubu riubỹtỹnyre deālana aōmydỹỹnana-ki ²² Bede ywina rybe ditỹnynyde ibutumy hālubu-di risebenyre, hālubu txiwixina ihoòkeki òraruna rexihuòtyhy.

²³ Kabede aōmydỹỹnana biu aōmydỹỹnana wesele rare. Tai tahe Kristu tahālubu-di kia ibutumy

risuhore. Tai iratyre tyhymy ihÿre. ²⁴ Kristu heka templo hãbu widÿÿna-ò ralòõre. Kia tahe inatyhy heto aõkõ rare. Biu-ò Kristu ralore Deuxuko-ki kia tahe isÿtyhy rare. ²⁵⁻²⁶ Tii sohojihyyle heka rare iny òrarureny riixãwididÿÿnykemy rubu-ò rexiwahinyre. Xiwena wedu wesemy aõkõ ralòre. Kia xiwena wedu aõu aõu beòralemy hãlubu-di rara xiwemyhÿre. Kristu tahe sohoji hyyle rubu-ò rexiwahinyre. ²⁷⁻²⁸ Iny rurumyhÿre sohojihyylemy idi tahe Deuxu ywisidÿÿna hitxinatxu kanakre ibutu iny. Kristu rurure sohojile sòwemy iny òraru ixityre riatykemy. Inyõ tamy retehemy riraòmyhÿre wana, tamy ixityre kanakre òraru ixãwididÿÿnamy iny tarasanarenymy.

10

¹ Juhu bede ywina rybe urihimyòle iny ribedeerynyre Kristu aõmydÿÿnamy. Bede ywina itÿnytyhymy aõkõ iny dee roire aõmybo Kristu inydeereny riwinykre. Ubòròrna wesemy inydeereny dobehede bede ywina. Tai tahe tiu iny riòbitinyõtyhy xiwena-di reamyhÿre beòra ihyymy aõkõ. ² Aõkõkeki beòra beòrau idi reaõtyhy. Aõkõkeki sohojihyylemy xiwena riwinykre. Sohoji bede dÿÿnanadile òrarureny rexihuke. Tahe aõkõre beòra ihyymy aõkõ xiwena-di reamyhÿre. ³ Tai tiemy òraru-di hyy heka ròhõtinyhÿre. ⁴ Broreni hãlubu, budoeni hãlubu òraruna rahuõtyhy. ⁵ Tai Kristu kabede-ò dehemynydeu, rarybere: — Deuxu, broreni hãlubu budòe hãlubu adee awimy aõkõ ihÿre. Tai tahe waumy teywinymy ahâte axiwenamy aroikremy. ⁶ Kai heka awimy tai tahaõhyte iròdu hãlubu xiwena-ki òraru

tuedenamy. ⁷ Tahe jiarỹ rarybere: —Betehe inihe waumy rubu-ò rewahinyraò iwese ritidyỹna rybe roimyhỹre wesemy, adeewina ibutumy arityhynkre wahe. ⁸ Tai Kristu juhoo rarybere: —Deuxu, broreni hālubu budõe hālubu adee awimy aõkõ ihỹre. Tai tahe waumy teywinymy ahãte axiwenamy aroikremy. Kai heka awimy tai tahaõhyte iròdu hālubu xiwena-ki òraru tuedenamy. Kia rarybere bedeywina rybe hãrele. ⁹ Tahe ixityre rarybere: —Deuxu kakile watxireri adeewimy ariwinykemy. Juhoo bitake xiwena ihewoludu ritidikemy, Kristu xiwena wahe. ¹⁰ Kristu rurure iny òraru-ki. Ixiwena sohojilemy rỹire tuhyy ramyhỹre Deuxu deewina wahe. Kabede ywidỹỹna tahe itỹmyra ihỹre. Tai tahe iny riòbitidyỹny hyy rarekre. ¹¹ Xiwedỹỹdu txuõ txuõlemy rixiwenanymyhỹre. Tii tahe tiu inyòraruna ritaõtyhy. ¹² Jesuisi tahe sohojihyylemy òraru xiwena riwinyre. Iny òrarunareny riixãwidinymy rahudi Deuxu rurunawe-ribi ronyre, riwowydynymyhỹreki. ¹³ Tahe Kristu riraòmy ronymyhỹre. Taòludu ruru iribi ritakemy tawarawo-ò Deuxu ritidikemy. ¹⁴ Jesuisi dori sohoji xiwehyy-di, iny riòbitidyỹnyhyymyhỹre. ¹⁵ Deuxu Tyytybytyhy tule kiamy rarybere. Kiawese ritidyỹna roire: ¹⁶ —Kiawese bede ywidỹỹna tỹmyra rarekre. Wanyrỹ Deuxu ijõmy rarybere: —Wabede ywina irayky wydyna-ki ariritinykre, aritidikre wabedeywina iwo-ò wahe. ¹⁷ —Idi ixityre rarybere: Ruxetòena tamy ariwahinykre iòrarutuedenamy. Iòrarureny ibutumy wanohõti-ribi rosakre. ¹⁸ Òraru wanohõti-ribi

rosareu, idi rehureu, tiu xiwena r̃iõtyhy tuu rahukemy.

¹⁹ Katahe, waseriòre, rekexiuwaresemy rikirònyrenykre Deuxus̃-ò. Tamy rekex-itòenyrenykeny Jesuisi hãlubu dejuxuna òraru-ki sohojile rikirònyrenykre. ²⁰ Jesuisi dori ryt̃myra riraynyre Deuxu-ò wesirahana yra-di ralòkemy. (Iwese xiwed̃ỹdu wedu ralòmyh̃re wese, inyboho wiji ralorenyke.) ²¹ Tule iny xiwe wahid̃ỹdu nihik̃y ijòdireñy Deuxu heto-ki. ²² Tai rikitehemynyrenykre inyraykytyhy ywinakemy inatyhynatyhymy òbitinatyhymy nohòtimy, rati betyhy ixãwina-di sebena-di inyummyreny. ²³ Inatyhyna rikiyrubunyrenyke inyararòsònareny wahe. Aõbo Deuxu inydeereny riwahinykeny rikiraòrenyke. Tii dori inatyhy rare. ²⁴ Tule widi ròkòhòtynyrenyke wiluurenymy rakatxirenykeny wiwiòhed̃ỹmy rakatxirenyke. ²⁵ Uritere ixihitxid̃ỹõmy tamy beahyy rakatximahãrenyke. Ijò dori dohod̃ỹna-ò noderamy reamyh̃re kia awi aõkò rare. Inyõ ryribi rexidòrarienyh̃ykeki, tamy rakarybemyh̃renyke kòdòòsekemy ixyby. Inynyr̃txu dori iòhòmy resera. Tai tahe sòwemy ròkòteòsid̃ỹnymy h̃yke.

²⁶ Iribi inyboho inatyhyna ibutumy rieryrenymy rahudi, tahe kia hãrele heka òraruna-di rariamyh̃ykeki, òraruna xiwena roiõmyh̃re inydeereny iny òraruna tarasana wahe. ²⁷ Kia-ribi tule brebu r̃imyh̃re Deuxu ywisid̃ỹnatxu lau. Deuxu heòty ratyrad̃ỹdu lau ruberumyh̃re. Kia Deuxu òludu rahukemy r̃imyh̃re. ²⁸ Ruxetòena-di aõkò inyõ rurure

Moisesi bede ywina riywinyõreki. Itxeredu inatxi ada inataõ-di aõbo raryberenykemy. Tai rirubunyre. ²⁹ Kia-di dori mohõtinybenyke. Inyõ Jesuisi rybe-di risinykeki, iratyremy ibinatyhymy rarekre tamy. Tii sõwetyhymy aõhõkỹmy rotỹỹnykre ibutu ratyre. Inyõ Deuxu Tyytybytyhy ruxetõena aõ aõkõmy idi rõhõtinyre ibinamy tuu rarybemyhỹre. Jesuisi hãlubu aõ aõkõmy idi rõhõtinyre ibinamy tuu rarybemyhỹre. ³⁰ Deuxu kia rarybere: —Txiõhe iny õwydỹỹdu jiarỹ rare. Inymy jiarỹle arexiõwynykre. Inyboho rierymyhỹrenyre kiamy rarybemyhỹre. Tii kiawese rare. Tule ijõmy rarybere: —Inynyrỹle tajoi-di ywisidỹỹna-di riywisidỹỹnykre. ³¹ Deuxu irumy rare. Tii brebuna-di tyhy rareke. Iu iny tamy ibinakeki, tii dori idi rehuke.

³² Juhuu Kristumy teerytenynte, awimy heka ahãtenynte. Kia-ribi õhõti losarenyõmy. Kristu õraru-ki aõhõkỹmy tatỹỹnytenynte. Ihãrele tahe Kristu-wana hyy toitemahã. ³³ Inyõ umyreny robireu, tai akireny rutxueny, tule akireny õhõte itamadỹỹnyre. Ityhydỹỹdu seriõre mahãdu inyõ aõhõkỹmy risỹnyre, kaiboho tewotõenytenynte. ³⁴ Inyõ rõtenawo-õ ridykeki tai tewotõenymahãtenynte. Inyõ ahõrõ-di rawasinyre, urile teysate. Ahõrõ dori iratyre sõwemy rỹimyhỹre biubede-ki. Tai aõna aõna tiu rabinaõtyhy. Kia teerymahãtenynte. ³⁵ Uritere ararõsõna-ribi awo xierysyõmy. Kai dori uriõno nihikỹ bitakre. ³⁶ Ywinihikỹ-di heka rokoireke Deuxudeewimy rikiwinyrenykemy. Tai aõwihikỹmybo Deuxu rarybere, rikitarenkyre. ³⁷ Ritinamy tahe rỹire:

—Txiokre inihe. Urihimyò biraòke. Kia kanakre inatyhymy. Tii raroorehenyõtyhy.

³⁸ Waityhydỹỹdu mahãdu òbiti iruhyymy rỹirake, riwatyhynyreki. Inyõ tahe ròòsekeki tamy wadeysaõtyhy.

³⁹ Inyboho heka tahewo-ò òkòsedu aõkõ roire. Ityhydỹỹdu dori roire, iruhyymy nodu, biu-ò hena mahãdu wahe.

11

¹ Aõbohe ityhyna rare. Aõna aõnaõ iny inatyhymy riraòmyhỹreu, kia tahe ityhyna rare. Inatyhymy dori kanakre iny rierymyhỹre, iny tuu robiõlemy. ² Ihetxina mahãdu Deuxudeewimy tuu ihỹre, rityhynymyhỹreki. ³ Juhuu Deuxu aõna aõna bede bedemy riwinyre. Iny inatyhy hynale kia rierymahãrenyre. Deuxu lobixiõna-di ibutumy aõna aõna riwinyre. Idi tahe lobixinamy ròhònyre iny itxerenarenymy. Deuxu rarybere. Tai tahe aõna aõna ritxienyre. ⁴ Taityhydỹỹna òraru-ki Abeli Xiweõ riwahinyre Deuxu-ò. Kaĩ xiwedỹỹna ratyre tamy riwahinyre. Abeli rityhynyrekile riwahinyre, tai tahe Deuxu reysare, òbitimy rareki. Tai ixiwedỹỹna Deuxu riwyre. Abeli tahe rurure. Ihãrele, iwese tii ityhyna-di raremyhỹ wese rokoireke. ⁵ Enoi tatyhydỹỹna òraru-ki tiu ruruõhyyre. Enoi Deuxudeewimy riwinyre tuu Deuxu juhuu rarybere. Aõwesele iõmy reare. Deuxu ridymy reare. ⁶ Inyõ ityhynaõkeki, tiu Deuxudeewimy aõ iwidỹỹõna. Inyõ Deuxudee iòhòmy ratxikeki, tii rityhynymyhỹke inatyhymy Deuxu-wana ihỹre. Deuxu dori tamy rexideòsinykemy ratxireri. ⁷ Noe

tule ityhyna dire. Tii hãwò nihikÿtyhy riwinyre. Aõhebo rotÿÿnykremy robiõhyyre. Ihãrele tahe Deuxu rybe rityhynyre. Tai tahe tasÿ mahãdu ritare rubu-ribi. Bedeludu mahãdu tahe rurure. Noe tahe Deuxu riõbitidÿÿnyre, ityhyna òraru-ki. ⁸ Abraõ tule Deuxu rityhynyre. Deuxu ijõ bede-ò diteònydeu, Abraõ irybe riywinyre, rare tajoi-wana. Deuxu tamy rarybere suõ tamy rihitxinykemy isÿmy. Tai Abraõ rexitare, rare ihãwã bede ierykõna-ò. ⁹ Ityhyna-di rasÿnyre kia bede-ki. Tyky heto-ki rahetonymyhÿre iwese ijõ bedeludu witxira mahãdu rahetonymyhÿre wese. Ibede rarehãrele tahe ihõrõmy aõkõ rõhõtinyre idi tuu aõkõ rexinohõtinyre. Tariòre Ijai, Ijaò-wana rasÿnyre. Tamy tule Deuxu rarybere iwese tyby-ò narybede wesemy. ¹⁰ Abraõ tahe hãwãõ riraòmyhÿre. Deuxu widÿÿna hãwã biu ludu-ki. Kia hãwã Deuxu nohõti-ribi nyide. Kia hãwã dori tiu rabinamy rejuxunyõtyhy ihetotira kyhyna direki. ¹¹ Sara ityhyna dire. Tai ruru dire uladusemy ronykemy ibeòra sõwere hãrele. Tii tahe rityhynyre tuu raryberemy. ¹² Sara iòhòmny irubu roire rasenadunyreki. Ihãrele tahe sõwemy rariòreriòrenyire. Iwese taina rudera wese, ÿnyra sõwewese.

¹³ Kia heka ibutumy rityhynymyhÿre. Idi tahe ituerenyire aõ heka rimyõre Deuxu rybe lidisi-naõ. Ireheribile tuu robirenyre; reysarennyre. Tiiboho rarybemyhÿrenyire kabede ludu mahãdu aõkõ raremy, isÿreny mahãdu aõkõ raremy. ¹⁴ Tii heka rarunymyhÿre sÿwihikÿmy tai raerymyhÿre tuu rarybereki. ¹⁵ Tamy wikeki riòkeserenyira inihe tahe aõkõre, noderare. ¹⁶ Wiji tahe tii sÿwihikÿmy

biu-ki rarunymyhÿre. Tii dori ijõ ratyre rare. Deuxu isÿ wihikÿ riwinyre tai tahe inyõ iDeuxu-renymy rarybekeki, tai Deuxu tiu raixÿruõtyhy.

¹⁷ Deuxu Abraõ urihixina-di reareu riwahinyre Ijai xiwenamy. Tariõre sohoji riywinymy rÿire xiwenamy rurukremy. Tii Deuxu rybena-ki iriõre rarehãre. ¹⁸ Deuxu dori juhoo rarybere: —Ariõre Ijai ariokoretybymy rarekre. ¹⁹ Abraõ rieryre Deuxu iruru dire rubu-ribi riixixadÿÿnyke, tii Deuxu rityhynyreki. Abraõ dori rõhõtinyre rawasenanyre. Ijai juhoo rubu-ribi ixixa wesemy reare, raumynyre. ²⁰ Iribi tahe Ijai tyhyna-di rarybere Ijaò dee, Ijau dee aõbo kabede-ò kanakremy aõwihikÿ wahe. ²¹ Iribi tahe tule Ijaò rarybere Jyje riõre dee, tariokoreboho-ò. Ityhyna-di rarybere. Ijaò iòhòmÿ rubu-ò ihÿre, òwòru-ò reximymy rariamyhÿre. Tahe òwòru-di rexilamadÿÿnymy rÿire rexitòenykemy Deuxu-ò, riwowydynyremy wahe. ²² Iribi tahe tule Jyje iòhòmÿ rubu-ò ihÿre. Tule ityhyna-di rarybere judeu ijoi Egito bede-ribi kòdòhònykemy. Tule tahe tarybe ririre titxibo itityby rÿikremy. ²³ Iribi tahe Moisesi reareu, tybyboho iseboho riwòrenyre inataõ ahådumy tatyhynareny-di ihÿrenyreki. Moisesi itohouã ruxerare. Iòlò rubudÿÿ bede ywina rybemy rarybere. Moisesi tyby-wana kia bede ywina rybe lau ruberuõhyre. ²⁴ Moisesi raumynyreu, Faraò riorerioresy noderare tii tatyhydÿÿna òraru-ki. ²⁵ Tii heka tamywire Deuxu erydu mahãdu-wana aõhòkÿmy rotÿÿnykre. Urihimyò òrarumy reòwarike derare heka rare. ²⁶ Moisesi,

Egito bede-ki aõna aõna wiwihikỹ rỹiramyhỹ derare. Iny tamy aõmy rarybehinamyhỹre. Tahe ibinamy rõhõtinyõmyhỹre. Kristu dori riraõmyhỹre, biu-ki uriõno idi rõhõtinyomyhỹre. ²⁷ Moisesi Egito bede-ribi rònõnyre, ityhyna direki wahe. Ruberuõhyymyhỹre heka tii iòlò deburehekỹ lau. Iwese Deuxumy lobixiõnadu iko-txi robire wesemy, rònõnyre. Tii tahewo-ò ròðseõhyyre. ²⁸ Moisesi heka Deuxu rityhynyre. Tai tahe pascoa worana bedehesi riywinykemy beòra beòramy rarybere. Hãlubu ijò-ò ritxiwire. Tai ýju heka iny riòre delareny rirubunyõre. Egito riòre delareny rurure tai. ²⁹ Iwese surubu tyre-di reurore wesele judeu mahãdu Ahobesò rawo-di reurore beõlemy. Iu Egito mahãdu reuròkemy rareu, urile bee idi raratòbòre. Kia riwinyrenyre ityhydỹỹnadireki. ³⁰ Ijeriò hãwã mana òtity nihikỹ resere judeu mahãdu rityhynyreki. Debò inatxi reurò txuumy hãwã rora-ki rariare tahe resere. ³¹ Raabe heka hãwyy uriuri ixidinodu rare, wedena wahe. Tahe Deuxu tyhydỹỹdukõdu mahãdu rexihureu, Raabe ruruõre tatyhydỹỹna-ki. Bede-di itxeredu riwòreki.

³² Timybohe ijõmy ararybekre? Wasirare heka ibutumy tuu ararybekre, sõwerekì. Kideõ ijo, Barake, Sansaõ, Ijete, Davi, Samueli, tule Deuxu rybemy rybedu mahãdu sõwere. ³³ Kaheka ibutumy riwinyre tyhyna-di. Ijõ iòlòhãwã-di rahỹỹnanyre. Òbitina riwinyrenyre. Ritarenyre aõmybo Deuxu rarybere. Leaõry dori rirarytxinyre. ³⁴ Rirònyre heòtywo-txi ihãrele ruruõrenyre. Mayrehe rubudỹỹna-ribi

rexitarenyre. Bina-ribi ixyby rarurunyrenyrene. Ijõ aõbina-ki irurudityhymy ratximyhÿre. Tai sõwemy aõbinadu iribi rahenyre. ³⁵ Tasÿõ rubu-ribi riixixanyre hãwyyõ rityhynyreki. Ijõ mahãduõ aõhõkÿmy dÿÿnana-ki tamy reare. Ixitarasamy rõhõtinyõhyyre aõhõkÿmy dÿÿnana-ribi. Tii dori umytuedeõna wihikÿ-di rubu-ribi rexixakredi rõhõtinyomyhÿre. ³⁶ Ijõ ityhydÿÿduõ idi rybe jei jeina-ki ratximyhÿre. Tule tai òhòte rÿire reruti òhòte-di. Tule ijõ womati reroti-di rataataare, ihyymy idi rehure ròtenawo-ò. ³⁷ Ijõ mana-di riwere. Ijõ sehòtxi-di riwetyaòròre, wiere riatyre. Ijõ mayrehe-di rirubunyrene. Ijõ ityhydÿÿdu-ò budoenity-di watxinityy-di idi rexytyynyrene, rama risarenyrene, aõhõkÿmy risÿnymy inyõ tõtxi ririõhyyre. Ijõ heka aõbinalemy tamy reare. ³⁸ Kia ityhydÿÿdu mahãduõ ibutu iny ratyre Deuxu dee wire. Kabeledudu ityhydÿÿdukõdu mahãdu wese aõkõ tiiboho roire. Hãwãlòm, bederahymy, hãloom, kia ibutumy bede-di rariamyhÿre iwese iny isÿkõmy rÿire wese. ³⁹ Ibutumy iribi rakaraykynyrenyke tiiboho dori inatyhynarenydireki. Tahe urile Deuxu rybe wahisidÿÿna ritaõmyhÿrenyrene. ⁴⁰ Deuxu dori iny-ò riraõmyhÿre Kristu dehemyrynna wahe. Ihewo-ribi tahe kia inydeereny riwahinykre, wiwanahyyle. Tai tahe idi awityhymy iny ibutumy ròhònykremy.

12

¹ Sõwere inydireny itxeredu. Iny robirenylemy rÿirerimy ihÿre. Tai tahe tako-ò rekekoamyhÿrenykre. Deuxu dori

inydeereny riwahinyre. Òraru iutxiere inykireny rỹire. Tai tahe rikiatyrenyke òraru ibutumy inyboho dori rimymyhỹrenyre. ² Jesuisi-ò sohojile reketehemynyke. Tii dori inatyhydỹỹna deledỹỹdu rare tule inatyhydỹỹna konanadỹỹdu rare. Jesuisi deysana kanakredile rōhōtinymyhỹrenyre. Tai tahe rahōtinymyhỹre. Tai tahe aōhōkỹmy rotỹỹnyre, itxeò nihikỹ-ki rurure. Tai tahe ixỹru tamy reaōhyy rurureu. Wiji tii ronymyhỹre Deuxu ryna ruruweribi-ki. ³ Jesuisi dee hābu binahakỹ aōbinamy reare. Tahe rawobinarybenyōhyyre. Tai tahe idi rōkōhōtinymyhỹrenyke iwese rakatxirenykemy. Uritere bedede worenymy bedede òtiidỹỹrenymy. ⁴ Boholabenyke, òraru ijesu òraru-ki inyō aribireny ruruōhyymy ihỹre. ⁵ Deuxu tariòre dee rybe wesele adeereny rarybemyhỹre. Kia-rihi aōbohe òhōtirenny rosara. Kia wese Deuxu rarybera: — Wariòre, araòbitidỹỹnyreu, uritere adebureōmy, alisina aōkō dori rare. Deòsana rybemy adee ararybekeki, uritere bedewoōmy. ⁶ Deuxu dori aluurekile araòbitidỹỹnykre. Deuxu tariòre wesemy inyō rimykeki, aōhōkỹmy risỹnymyhỹre iòbitidỹỹmy. ⁷ Tybydiò aōbohe uri tariòre-di uri aōbohe tyby idi rỹira tariòre riòbitinyōmy? Aōkōre. ⁸ Ibutumy iny òbitidỹỹmy Deuxu rurumyhỹre. Inyō òbitidỹỹnadiòkeki tii iriòre inatyhy wesemy aōkō rare. ⁹ Tule inytybyreny inydeereny retehemyhỹre inyboho riòbitidỹỹnymyhỹrenyre. Tai tahe iny riywinymyhỹrenyre. Deuxu tahe inytybyreny rare. Inytybyreny ratyre tahe tuu rikiywinyrenyke, tahe irumy

rokoireke iurenana. ¹⁰ Iny tybyreny urihimyo bededỹnana-di riòbitidỹnyre iwese tamywimy rōhōtinyre wese. Deuxu tahe iny riòbitidỹnyre rekexiywinyrenykeny. Iwese òbitimy tii raremyhỹ wese rokoirekeny. ¹¹ Inyō òbitidỹnyre deramy reakeki, tii deysamy aōkō rareke. Òbitidỹnyre bedewona-di rare. Rexihuredi, tahe wiòhedỹnyre reamyhỹre modeebo reamyhỹreò, irumy ywina-di rarehyke. ¹²⁻¹³ Kai bedewokeki, aumy-di, arayky-di iruruōra, ihārele tahe birurudỹnyre bimyke. Ati tule iruruōre ihārele tahe, myike òbitimy. Betehemy, biywinymy ryòbiti-di mariake. Tai tahe ijō iny reyterenykre, raòwenyōtyhy.

¹⁴ Ainytyhymy inydee ibutumy ahābenyke tule bexiòbitidỹnyre ahābenyke. Iny òbitimy rỹiōkeki, tiu Deuxumy robiōtyhy. ¹⁵ Inyō tahewo-ò Deuxu ruxetòena-ribi ròseke lau kaiboho bexiebenyke. Tule amahādurenny-ki alòbòrònahyre wesemy inyō ihỹke lau kaiboho bexiebenyke. Kiakeki, sōwemy iny rahyrenyke òraruna uri wesemy. ¹⁶ Tule bexiebenyke inyō òta òta òraru-txi reseke lau ada Deuxu tōhōti ribi rosake lau. Ijau tahe Deuxu-di rōhōtinyre. Tyby rurukreu aō tarasana-di tii rohonyre byrena sohoji òwylemy tahelỹnyre-ò rohonyre. ¹⁷ Iribi tahe òhōtirenny losarennyōmy. Tii dori rōhōtinyre taaōwi-di ixyby imynymy reare. Tahe aōkōhyre rahinyrehārele. Rabedewomy ronyre Ijau dori rỹsỹna deròwmy taaōwi riwahinyre taexi-ò. Inyboho tahe rekexiywinymahārenyke itxỹte lau.

¹⁸ Deuxu tabede ywina rybe heka judeu

mahãdu-ò riwahinyreu, tiiboho Sinai hãwãlò
 heòtyko-txi rỹire. Sõwemy heòty bedeluru
 yhynihikỹ tai reare. Tiiboho rubuerurenyre.
 Kaiboho tiu breburenyõmy ahãbenyke iwesereny.
¹⁹ Txurõnaõ rurõnyre nihikỹmy. Tule rybeõ
 rarybere. Iny ibinamy tai rõhõtinyre. Tai tahe
 riixãwidinykemy Deuxu dee rarybere. ²⁰ Irõduõ
 hãwãlò-di tawa ritidikeki, iny mana-di tamy
 rehuke irubudỹmy Deuxu rybemynamy. ²¹ Tai
 tahe iny tahewo-ò rexihejire brebumy. Moisesi
 tule, rexiõhãrunyre tuu robireu. Ramytatamy
 brebumy. ²²⁻²³ Kaiboho dori iwitxira hãwãlò-ò
 tetehemynyta, Siaõ hãwãlò-ò, Deuxu hãwã-ò. Kia
 biu-ki Jerusalẽ rare. Sõwetyhymy tai ýju mahãdu
 rỹire bede hesina-ò. Ibutu butuna rare. Deuxu
 riõre sohojile butuna-ò themynyte, dohodỹna
 mahãdu wahe. Ibutumy ityyriti-ki ini roimyhỹre
 tamy rehemynyre. Deuxu-ò themynyte ibutumy
 erydumy ratximyhỹreò. Inyhỹkỹna mahãdu
 õbitimy rỹira mahãdu-ò themynyta. ²⁴ Tule
 Jesuisi-ò themynyte. Tii iny lobitỹmyradỹydu
 rare. Ihãlubu-ò themynyte. Abeli hãlubu ratyre
 awimy ihỹre. Jesuisi hãlubu dori inydee aõwihikỹ
 rare iny õrarureny õraru-ki dori ritxiwire iny
 riõbitidỹnykemy. ²⁵ Boholabenyke Deuxu
 rarybemyhỹreu, boholabenyke. Kia Deuxu
 roholaõmyhỹre mahãdu, rexihumyhỹre kabede-ki.
 Tii biu-ribi narybedeò, rokoholaõrenykeki, tule
 inyboho rekexihurenyke. Inydeereny aõnityhykre.
²⁶ Iu rarybereu, bede ramytatatyhyre. Tahe
 tii rarybere: —Sohojimy ixityre bede biummy
 arimytatadỹnykre. ²⁷ Kiamy heka rarybereri.

Aõbo relemý, urile ixãwikre aõbo ixãwidikõnalemy rýirakre. ²⁸ Tai tahe Deuxumý rikiàlàrenyke. Inyboho dori Iòlònasỹõ rokoirenykre kia rýihyymý rarekre. Iwese Deuxudeewire wese rikiàlàrenyke ityhyna-di òhãruna-di. ²⁹ Deuxu ykarana dori heòty riworumyhỹre wese rare.

13

¹ Ityhydỹdu seriòre wiluumý ahãbenyke. ² Aõtxile aroraluduõ bimýhyymý ahãbenyke. Inyõ kawese risỹnykeu, ýju dori riwiòhenanyre, rieryõhyre mobo rare. ³ Ròtenawo-ki rýire mahãdu-ribi nohõti losarenyõmy. Iwese kai tii-wana atximahã wesele, aõhõkỹmy botỹnykre. Aõbinahakỹlemy tamý reamyhyre mahãdu-ribi nohõtìlosaõmy. Iwese inyõ adeerený aõbinahakỹ riwinymyhỹre weselemy idi mohõtinybenyke. ⁴ Ibutumý bityhynybenyke ahãwymý herina, hãbu tahãwyy-wana sohojile roike. Deuxu dori aõhõkỹmy risỹnykre òta òtana nodu tule òbitimý raòdònyõre mahãdu ixi-di ròtemý aõkõ boibeki. ⁵ Aõnihikỹ nieru tarasamý ixinohõtìdỹnyõmy. Aõbo akireny rýiredile, beysabenyke. Deuxu dori rarybere: —Tiu kaiboho wanohõti aribi rosaõtyhy. Tiu heka araatyrenyõtyhy. ⁶ Tai tahe rikityhynimý rakaryberenyke: Inynyrỹ iny wiòhedỹdurenyre. Tai tahe tiu rukuberurenyõtyhy. Inyõ wadee aõbina riwinyõtyhy.

⁷ Aerydỹdureny-ribi nohõti losarenyõmy, tii adeerený Deuxu rybe rotohodỹmyhỹreki. Aõbo iruna konana-ò riwinymyhỹredi, mohõtinybenyke. Iwese inatyhyna-di rýimyhỹre wese kaiboho inatyhyna-di atximahãbenyke. ⁸ Kanau, wiji,

Jesuisi Kristu wiwesele ratxireri. Tiiemy iwesele rarehyykre. ⁹ Deuxu ruxetòena ixinamy arayky rirurudỹnyke. Roxina bede ywina wiòhena aòkò ratxireri. Kia heka moo tiu riwiòhenanyòhyyre. ¹⁰ Inyboho xiwena witziradirenyre. Iribi tyby hetowo xiwena widỹdu mahādu riroxiòtyhy. ¹¹ Iròduò didyde tykyhetoworanora-ki hālubu ritxiwikemy. Xiwena widỹdu mahādu wedu tuu ritxiwire òraruna tuedenamy. Uritere iròdu umy hāwā òtity webrò-ribi riwòsinyre. ¹² Tai tahe Jesuisi tule hāwāhākỹ ijò webòrò-ribi aòhòkỹmy rotỹnyre, iu tahālubu ritxiwireu inydeereny tòemy, iny riòbitidỹnykemy. ¹³ Rokoirenyke tahe tamy hāwā webòrò-ribi rikimyrenykemy iixỹrunayreò. ¹⁴ Inatyhymy inydeereny tiemy hāwā kabede-ki ihoøre. Tahe inyboho riraòmyhỹrenyre biu-ki ijòdikre. ¹⁵ Jesuisi òraru-ki tahe Deuxu rikiwowydynyrenyke. Kia iny xiwena wahidỹreny rare tamy. Tii iny rityhynyrenymyhỹre, tai tuu rekeàlàrenyke. ¹⁶ Tiu rikiwinyrenyke aòwiwidỹ. Tii Deuxudeewire. Tule wii rikiwiòhenanyrenyke. ¹⁷ Aerydỹna mahādu biywinybenyke. Bityhynybenyke. Tiiboho dori aijesedureny ratximyhỹrenyre. Tii idi Deuxu-ò rirawyònymyhỹre. Kaiboho bityhynybenykeki, tii teysamy raaòmysỹdỹkre. Aòkòkeki bedewomy ratxikre. Tai arawiòhenanyòtyhy.

¹⁸ Wakireny bexitòenyhyymahābenyke. Jiarỹboho wodeysanale-di rahòtinymahāre, òbitina widỹdu-di rahòtinymahāreki. ¹⁹ Tule Deuxu-ò bexitòenyhyyke jiarỹ ele elemy adeereny aròòserenykemy.

²⁰ Inynyrỹ Jesuisi Kristu heka Deuxu rubu-ribi riixiadỹnyre. Tii iny-di itxeredureny nihikỹ rare. Budoeni-di itxeredu weselemy inydireny retehemyhỹre. Tii tahãlubu ritxiwire iny-wana bedede ywina iixihudunakõna riwinykemy.

²¹ Deuxu adeeremy ibutumy riwahinyke tamy wimy kaiboho biwinybenykemy. Kia heka wadeewire. Jesuisi Kristu-ò wowydyna ibutumy rarehyykemy watzimahãre. Kie.

²² Waseriõreboho, kia watyyriti nihiỹmy aõkõ rewinyre. Tai tahe ywinamy idi boholabenyke rybe wiõhedỹỹna rybe tahe rare. ²³ Iny seriõreony Tximõtxi heka rõtëna-ribi riteõnyreny. Ele elemy kanakeki, rakre wawana arorarenymy.

²⁴ Wawehityyna rybe ibutu dohodỹỹna mahãdu-ò biwahinykre, aerydỹỹdu mahãdu-ò tule. Italia bedede ludu mahãdu irybe wehityhyna adeeremy diwahinyde.

²⁵ Deuxu ruxetõena akireny ratxikemy watzimahãre.

Deuxu Rybe Tyyriti **New Testament in Karajá (BR:kpj:Karajá)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Karajá

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Karajá [kpj], Brazil

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Karajá

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

55ce0bcd-101e-52a3-984e-847027efe150